



Foto: Z. Tunka (birdphoto.cz) – husy běločelé

Poznáte u nás zimující husy?

Karel Hudec

Domácí husu zná patrně každý: velké zavalité tělo, krátké nohy, dlouhý krk s malou hlavou a silným zobákem. Téměř všechny divoké husy vyskytující se během roku u nás patří ke třem „šedým“ druhům: jsou to husa velká, polní a běločelá.

Z nich jedině husa velká u nás i hnízdí, takže ji můžeme vidět po celý rok. Hnízdiště, kam se ze zimovišť vrací v únoru, se nacházejí v jižních Čechách a na jižní Moravě, v menším počtu i např. v Poohří, Polabí či Poodří. V červnu, kdy dospívají mláďata, pelichají dospělým letky, takže nemohou létat a soustřeďují se ve stovkách na letních shromaždištích. Na některých z nich zůstanou až do listopadu, kdy většina táhne do zimovišť v západním Středomoří. Ve stále větším počtu však u nás také zimují. Nehnízdící dvou- až tříletí ptáci mohou pelichat i severněji v Evropě.

Další dva „severské“ druhy hus zastihneme u nás jen od poloviny září do poloviny dubna často ve společných hejnech.

Husy jsou výrazně společenší ptáci. Husy velké se po vyhnutí a přepelichání soustřeďují z celých oblastí výskytu jen do několika stálých společných shromaždišť. Od konce září se k nim na některých shromaždištích připojují i „severské“ husy. Část hus všech druhů zde setrvává přes zimu a jejich počty se zvyšují opět v době jarního průtahu. Středem těchto shromaždišť jsou větší vodní plochy: rybník Dehtář na Českobudějovicku, Velký Tisý na Třeboňsku, velké rybníky a zejména údolní nádrž Nové Mlýny na jižní Moravě, v menším počtu údolní nádrže Jesenice, Nechanice nebo Rozkoš, případně i některá místa na dolním toku řeky Moravy (viz také str. 10–11).

Tisícová hejna hus nocují na vodě, odkud vylétují na pastvu – především na ozimy – zhruba do 30 km od nocovišť. Husy velké se pasou ráno a navečer a mezitím se vrací na vodu, husy polní a běločelé se vrací přes den na vodu jen nepravidelně. Nejpůsobivější pozorování hus je na shromaždištích za ranního rozletu a večerního návratu.

Všechny tři zmíněné druhy, především však oba severské, tvoří také převážnou většinu hus přeletujících v hejnech od podzimu do jara často i nad městy nebo hřebeny hor. Druhy v těchto hejnech je často možné rozlišit jen podle hlasu.

Další dva druhy „šedých“ hus se u nás vyskytují zpravidla od podzimu do jara zřídka až výjimečně, převážně jednotlivě nebo v malých skupinách. Nejčastěji jsou zastihnuti na společných shromaždištích v hejnech jiných druhů hus. Jsou nesnadno rozeznatelné, zejména mladí ptáci. Husa krátkozobá je „zmenšená“ husa polní, s růžovou kresbou na tmavém zobáku, svrchní strana křídel je v letu světle modrošedá. Husa malá je „zmenšená“ husa běločelá, se světlým zobákem, u dospělých s bílým čelem až daleko za oko a žlutým kroužkem kolem oka.

Zřídka až výjimečně se u nás vyskytují také bernešky, a to především od podzimu do jara na shromaždištích hus. Pouze bernešky velké z populace do Evropy introdukovaných mohou být jednotlivě zastihnuty během celého roku kdekoli na našem území. V poslední době jsou i v létě zaznamenáváni jedinci bernešky bělolící.

Bernešky jsou s výjimkou bernešky velké výrazně menší než ostatní husy. V hejnech hus jsou nápadné i tmavým až černým zbarvením, další kresba je zpravidla vidět až při detailním prohlížení. Tři druhy bernešek jsou menší, s kratším slabším zobákem. Berneška bělolící se v letu ozývá štekavým „guak“. Podobná berneška tmavá je ještě menší, celá hlava je tmavá, pouze po stranách krku je u dospělých bílý proužek, spodní strana těla je tmavěji šedohnědá. Hlas je hluboké jednoslabičné „krok“. Berneška rudokrká je velmi pestrá. Hlas je zvučně odděleně dvouslabičné „ki-kvi“. Čtvrtý druh – berneška velká – je větší než husa velká, hlas v letu je zvučně „a-hong“ (druhá slabika vyšší).

Všechny bernešky zalétají s husami na pastvu, ale s výjimkou bernešky rudokrké hledají potravu i ve vodě, a to včetně „panáčkování“. Pohyby malých druhů na pastvě jsou velmi rychlé, což je zejména nápadné u bernešky rudokrké v hejnech ostatních druhů hus. Bernešky velké hnízdí v severní Evropě v blízkosti člověka se mohou chovat i značně důvěřivě. ☒

Určování v přírodě

Ilustrace: Jan HOŠEK

Husa malá (*Anser erythropus*)

Velikost: nápadně malá šedá husa **Prostředí:** zpravidla na společných shromaždištích hus **Výskyt v ČR:** mezi IX.–V. **Stav a početnost v ČR:** výjimečně a zpravidla jednotlivě **Pozn.:** Zmenšená husa běločelá, mladí obtížně rozeznatelní od husy krátkozobé.

Anser fabalis rossicus

zobák kratší, u kořene vyšší, žlutý úzký příčný pásek

Anser fabalis fabalis

zobák delší, štíhlejší, více žluté kresby

Husa polní (*Anser fabalis*)

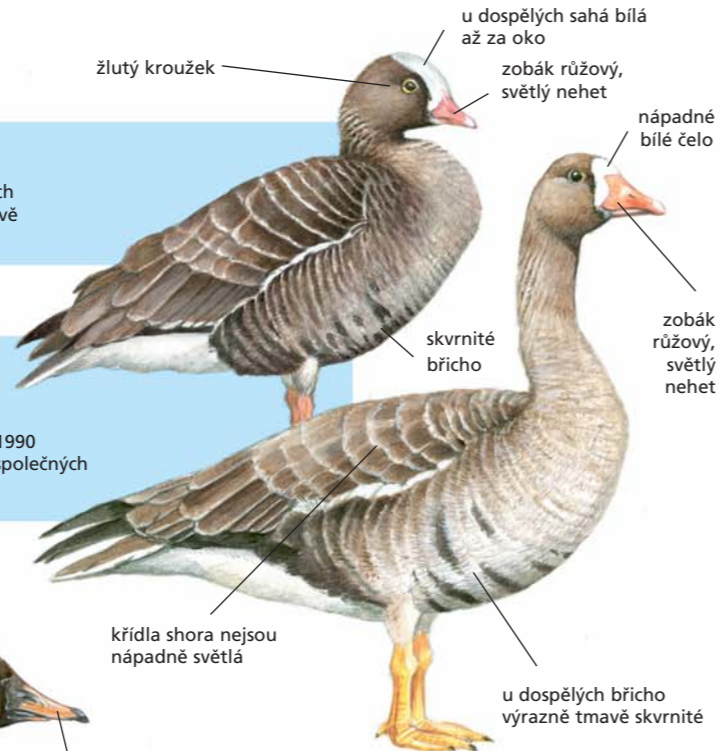
Velikost: o něco menší než husa velká **Prostředí:** shromaždiště na větších vodách v zemědělské krajině **Výskyt v ČR:** J Morava a J Čechy, v menším počtu i v SZ Čechách **Stav a početnost v ČR:** po r. 1975 vzestup a až desetitisícové počty v 90. letech, po r. 2000 výrazné snížení **Pozn.:** Husy polní u nás se vyskytující patří ke dvěma poddruhům: h. p. evropská (*A. f. fabalis*) a h. p. jamalská (*A. f. rossicus*). Hlavním rozlišovacím znakem je tvar a zbarvení zobáku.

tmavé nohy



nohy světle růžové

Hlasy na: www.birdlife.cz/ptacisvet.html



Husa běločelá (*Anser albifrons*)

Velikost: nejmenší z šedých hus **Prostředí:** společně s husou polní **Výskyt v ČR:** společně s husou polní **Stav a početnost v ČR:** po r. 1990 trvalé zvyšování početnosti do desetitisíců a zvyšování podílu ve společných hejnech severovýchodních hus

u dospělých břicho výrazně tmavě skvrnitě

zobák krátký, vysoký, tmavý s růžovou kresbou

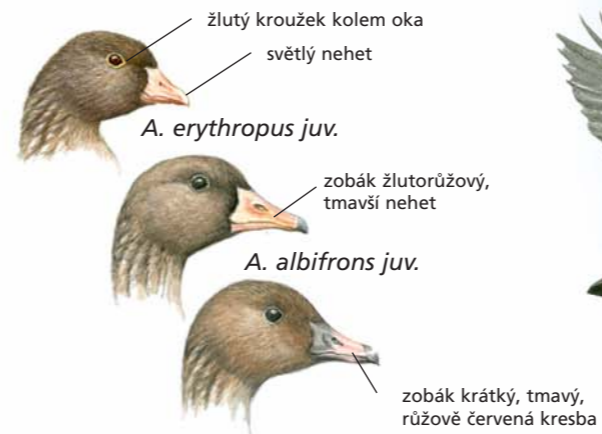
Husa krátkozobá (*Anser brachyrhynchus*)

Velikost: nápadně malá šedá husa **Prostředí:** zpravidla na společných shromaždištích hus **Výskyt v ČR:** nepravidelně mezi IX.–IV. **Stav a početnost v ČR:** v malém počtu do desítek jedinců **Pozn.:** Zmenšená husa polní, mladí obtížně rozeznatelní od husy malé.

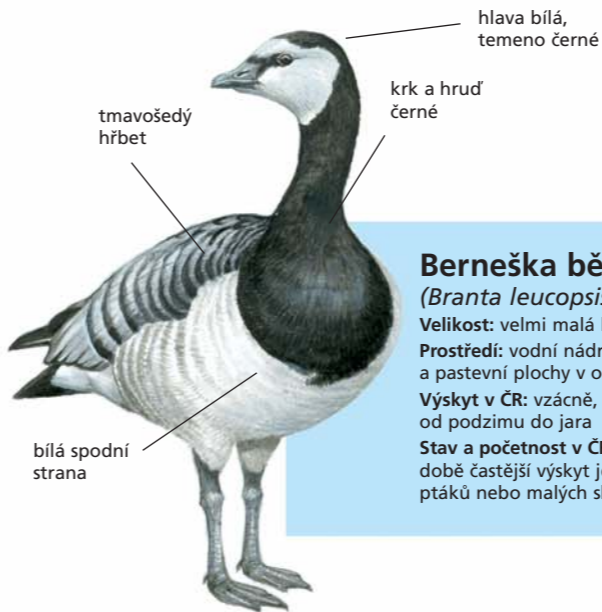
zobák žlutý (*A. a. anser*) až světle růžový (*A. a. rubrirostris*), světlý nehet

Husa velká (*Anser anser*)

Velikost: největší z našich hus, téměř jako husa domácí **Prostředí:** větší vodní nádrže s porosty rákosin nebo ostrůvky v otevřené krajině s poli, loukami a pastvinami **Výskyt v ČR:** tažná (II.–XI.), v menším počtu i přes zimu, pravidelně hnízdí (III.–V.) v J Čechách a na jižní Moravě, hnízdění menšího počtu párů se rozšiřuje do V a SZ Čech a Poodří **Stav a početnost v ČR:** trvalý mírný vzestup, 670–800 párů **Pozn.:** Husy velké u nás hnízdící jsou přechodem mezi h. v. evropskou (*A. a. anser*) a větší a světlejší h. v. asijskou (*A. a. rubrirostris*).



A. brachyrhynchus juv.



Berneška bělolící (*Branta leucopsis*)

Velikost: velmi malá husa **Prostředí:** vodní nádrže a pastevní plochy v okolí **Výskyt v ČR:** vzácně, převážně od podzimu do jara **Stav a početnost v ČR:** v poslední době častější výskyt jednotlivých ptáků nebo malých skupin

bílá skvrna u kořene zobáku

bílý pás na bocích

přední část krku rezavohnědá

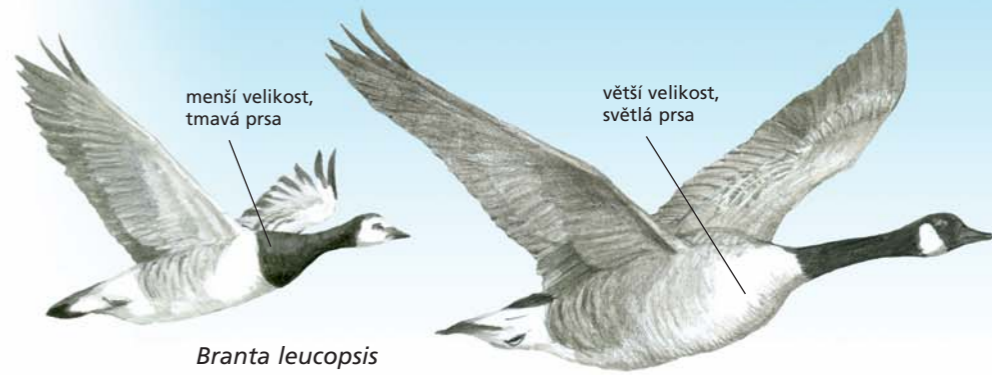
Berneška rudokrká (*Branta ruficollis*)

Velikost: velmi malá husa **Prostředí:** vodní nádrže a pastevní plochy v okolí **Výskyt v ČR:** od podzimu do jara **Stav a početnost v ČR:** v posledních letech častěji jednotlivě i malé skupiny

černé čelo

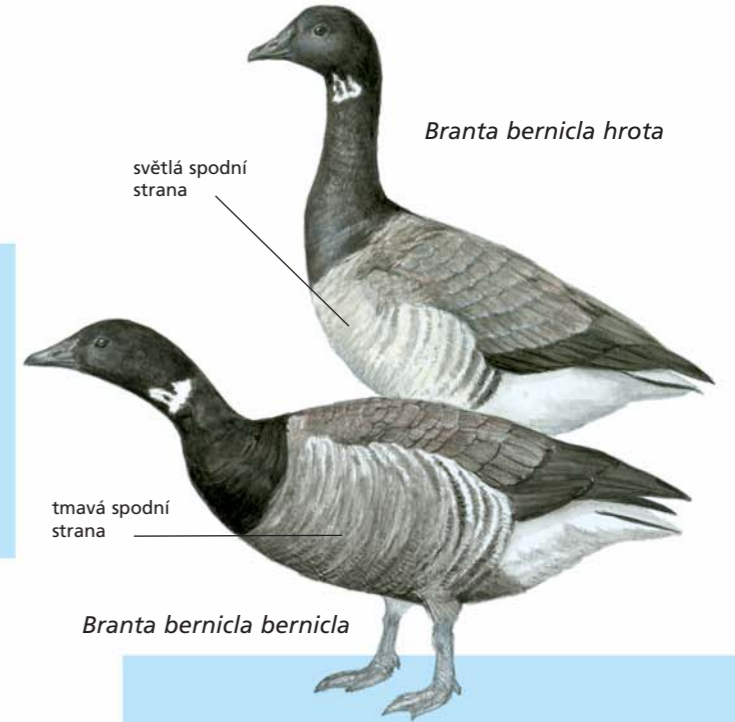
vrch těla černý

světlá prsa



Branta leucopsis

Branta canadensis



Branta bernicla hrota

Branta bernicla bernicla

Berneška tmavá (*Branta bernicla*)

Velikost: velmi malá husa **Prostředí:** vodní nádrže a pastevní plochy v okolí **Výskyt v ČR:** vzácně od podzimu do jara **Stav a početnost v ČR:** jednotlivě nebo v malých skupinkách **Pozn.:** K nám zalétá pravidelněji b. t. severoevropská (*B. b. bernicla*), výjimečně b. t. atlantská (*B. b. hrota*).

Berneška velká (*Branta canadensis*)

Velikost: větší než husa velká **Prostředí:** vodní nádrže a pastevní plochy v okolí **Výskyt v ČR:** ojediněle během celého roku, převážně od podzimu do jara **Stav a početnost v ČR:** jen zřídka, většinou jednotliví ptáci